

Z zmago boste vse pogubili

GEORGE, SUSAN (2014): *Kako zmagati v razredni vojni*. Mengeš: Ciceron.

Naslov *Kako zmagati v razredni vojni* bo verjetno marsikateremu bralcu vliil upanje. Ali pa, če je del kapitalističnega razreda, zbudil srh, da je kateremu od marksističnih mislecev uspelo dogmati strategijo, ki naj jo za dokončno odpravo razrednih neenakosti ubere delavski razred. A tako upanje kot tudi srh se hitro razblinita: knjiga se začne z »navodili za zmedene bralce«. Susan George namreč v svoji satiri naslovnega vprašanja ne postavi v usta izkoriščanih delavcev, ampak bogatih Naročnikov, ki želijo ohraniti svoj položaj. Zato so začetna avtoričina navodila za branje in napotek za žanrsko umestitev dela skoraj neizogibna. Takole piše:

Lahko jo postavite kamorkoli, kajti to je genetsko spremenjena hibridna knjiga, tako rekoč »resnična fikcija«. Izmisliła sem si scenarij, v katerem si skrivnostna skupina bogatih in vplivnih Naročnikov skrbno izbere Delovno skupino, ki bo pripravila Poročilo o vprašanju, ki je zanje izjemnega, življenjskega

pomena: Ali živimo v obdobju neizogibnih kriz, nazadovanja in končno tudi razpada zahodnega sveta, kakršnega poznamo, ali pa je to obdobje prepoveda oziroma rojstva še močnejšega kapitalističnega sistema? Kaj lahko naredimo za takšen prepoved? Avtorji Poročila so znanstveniki; vsebina Poročila je vsekakor resnična, je pa kajpada prilagojena naročnikovim interesom. Besedilu lahko verjamete, izmišljen je le scenarij. (str. 7)

Stvaritev te »resnične fikcije« po eni strani skuša dati knjigi močan mobilizacijski učinek, saj lahko v Delovni skupini skozi svojo analizo sistema povsem odkrito poročajo o razlogih in krivcih za krizo, ki ji ni videti konca, in za druge aktualne probleme. Še pomembnejše pa je, da jim omogoča popolno odkritost pri predlogih surovih in brutalnih rešitev, ki bodo Naročnikom omogočile ohranitev sistema. Tako povsem odkrito zapišejo, da mora biti eden temeljnih ciljev zmanjšanje števila prebivalcev oziroma:

Skrajni čas je, da vsi spoznamo, da ogromne množice neuporabnih in odvečnih ljudi niti ne proizvajajo niti ne trošijo dovolj, da bi kakorkoli koristile kapitalističnemu gospodarstvu, poleg tega pa zasedajo veliko preveč življenjskega prostora – fizično, družbeno in ekološko. Za zmožljivosti planeta so zgolj breme, za gospodarstvo in družbo pa strošek in pritisk, medtem ko sami ničesar ne prispevajo. (str. 151)

Povsem odkriti so tudi pri imenovanju posameznikov; zaradi novega humanitarnega podviga na primer pohvalijo Billa Gatesa, saj njegova fundacija radodarno financira program AGRA (Zaveznštvo za zeleno revolucijo v Afriki), katerega cilj je povečanje pridelave hrane, vendar bo po mnenju Delovne skupine verjetno prinesel nove primere hude lakote, razslojevanje in s tem neposredno zmanjšanje prebivalstva. To sklepajo na podlagi dogajanja ob prvi Zeleni revoluciji, ki jo je financirala Rockefellerjeva fundacija.

Izmišljena zgodba je lahkotno branje, zato se lahko avtorica knjige nadeja več bralcev, kot bi jih imelo kakšno podobno teoretsko delo, s tem pa tudi širši doseg resničnih podatkov, ki jih najdemo v njem. Fikcija prav tako omogoča personifikacijo razrednega boja in s tem konkretizacijo abstraktnega sistema, ki se skriva v interesih njegovih nosilcev, Naročnikov, in svetovalcev, Delovni skupini. Vse sistemske prisile, ki veljajo za nujne in naravne, so tako prikazane kot posledica ozkega interesa elit, kar po eni strani prekine ideje o naravnosti in neizogibnosti vladnih ukrepov (saj jim daje družbeno razsežnost), po drugi strani pa je problematično, saj personificira v resnici sistemsko logiko prostega trga. Na primer, skupni evropski trg sili podjetnike v konkurenčnost, v kateri potem tekmujejo tudi nacionalne države, saj so odvisne od njihovih investicij; v želji, da bi jih privabile, ustvarjajo zanje ugodne razmere, ki pa pogosto znižujejo življenjski standard večine prebivalstva. Prav tako avtorica ni uspešna pri podajanju progresivne kritike kapitalizma; pri tem jo

namreč ovira sama zastavitev, v kateri Delovna skupina deluje v interesu Naročnikov in išče rešitve za ohranitev sistema.

Prvi del knjige je dovršena kritična analiza trenutnega družbenega stanja, ki opozarja na vplive, ki jih bodo sodobne politike imele na družbo in planet. Delovno skupino najbolj skrbijo onesnaževanje, hitra populacijska rast, poglobljanje družbene neenakosti in neregulirane finance. Strukture oblasti teh težav ne odpravljajo, kar bo na dolgi rok pripeljalo do družbenih nemirov, katerih posledice bodo občutili tudi Naročniki. Zato v Delovni skupini podajo nekaj reformističnih (keynesijanskih) idej, ki bi lahko rešile trenutni položaj: zagovarjajo večjo regulacijo financ (saj je njihov pomen pri ustvarjanju kriznih razmer nesorazmeren glede na druge gospodarske dejavnike), prenehanje z varčevanjem (saj ne prinaša gospodarske rasti) in povečanje javnih investicij. Zavzemajo se tudi za večjo regulacijo kapitala v okviru držav, saj opozarjajo, da mora, če želi napredovati, »kapitalistično tržno gospodarstvo /.../ v sleherni državi določiti stopnjo družbene neenakosti, ki jo še lahko prenese« (str. 30). V Delovni skupini menijo, da kapitalizem potrebuje potrošnike, zato se zavzemajo za izboljšanje položaja prebivalcev in povečanje njihove kupne moči. Čeprav predlagane rešitve dokazano pripomorejo k izhodu iz krize, pa se še naprej sprejemajo nasprotno politike. Zato člani Delovne skupine prvi del zaključijo s pomenljivim vprašanjem: »Ali evropski voditelji zares ne razumejo sil, ki jih neizogibno vodijo v propad, ali pa morda zavestno

načrtujejo še močnejši nadzor kapitala nad družbo, četudi za ceno gospodarskega nazadovanja in krčenja javnih storitev za prebivalstvo?» (str. 58)

V predlogih Delovne skupine je tudi nekaj kontradikcij, pri čemer se zdi najbolj izpostavljanja vredno nasprotje med rastjo množične porabe in zmanjšanjem onesnaževanja. Res je sicer, da poraba lahko prinese gospodarsko rast, vendar pa množična proizvodnja, potrebna za to, hkrati povečuje onesnaževanje. Spodbujanja k investicijam v zeleno tehnologijo ob koncu knjige pa tudi ne pospremi kritika logike neskončne akumulacije; problem namreč ni samo v neekološki industriji, temveč tudi v končnosti našega sveta, ki ne omogoča neskončnega kopičenja. V tem smislu lahko prvi del knjige razumemo kot kritiko sodobne etabrirane leveice in njenih keynesijanskih ukrepov, ki bi sistem sicer reformirali, vendar bi ga hkrati tudi okrepili. Kritika postane očitna nekoliko pozneje, ob zahvali vsem »naprednim« organizacijam, ki s svojim nerazumevanjem zgodovine, psihologije množic in sodobnih komunikacijskih tehnologij omogočajo krepitve in širjenje obstoječega sistema.

Diskurz drugega dela knjige je drugačen: Delovna skupina se zave, da Naročniki predlogov rešitev ne bodo podprli, saj bi zmanjšali njihov dobiček in moč. Zato se osredinijo na vprašanje, kako ohraniti in reproducirati obstoječi model. Naročnike najprej pohvalijo, ker jim je uspelo iz krize priti še močnejši; še več: krivcem za krizo je uspelo, da so postali predlagatelji rešitev. Avtorica s tem več kot očitno opozarja na molk in politični vakuum v času iskanja izhoda

iz krize, katere breme so nosili predvsem davkopllačevalci, ni pa prišlo do nobenih večjih sistemskih sprememb (npr. regulacija financ, odprava davčnih oaz, itd.). Avtorica zapiše: »Iz nobenih pomembnejših intelektualnih ali političnih ust še ni bilo slišati grozečih besed, kakršne so «nacionalizacija» ali celo «podružbljanje» posameznih bank, kaj šele celotnega finančnega sektorja.« (str. 83) Tu je treba opozoriti, da so kmalu po izidu knjige volilne uspehe doživele nekatere politične stranke, ki so v parlament ponesle prav te ideje, vendar pa jih zaradi osamljenosti v svoji politični poziciji niso mogle udejanjiti.

Trenutne zmage Naročnikov se lahko izkažejo za pirove, zato člani Delovne skupine pripravijo strategijo, ki sledi Sunzijevi misli iz Umetnosti vojne: »Največja umetnost je zlomiti upor sovražnika brez boja.« (str. 169) Namreč, viden in neposreden boj razširi nabor upornikov, zato se zdita plodovitejša lobiranje in grajenje zaupanja. Naročniki naj to počno prek različnih mehanizmov ustvarjanja javnega mnenja: univerz, medijev, političnih in drugih institucij, pri tem pa naj ne gledajo na stroške, saj so vredni rezultatov. Glavni stateški cilj mora biti dokončna utrditev novega sistema prepričanj, ki naj nadomesti razsvetljenske ideale, od katerih se zdijo najtrdnejši oreh demokracija in človekove pravice. Vendar pa, npr., ne predlagajo odprave demokracije, temveč ideološko odvrčanje od udeležbe na volitvah. (Za zanimivost: na državnoborskih volitvah v Sloveniji leta 2014 smo imeli najnižjo volilno udeležbo v zgodovini samostojne države.) Delovna skupina Naročnikom tudi

predlaga, da naj človekovih pravic, tega »pisma Božičku«, ne razumejo kot univerzalne in da naj se raje osredinijo na dolžnosti posameznika. Temu dodajo še nasvet, naj se v medijih pogosto predstavljajo zgodbe o uspešnih posameznikih, ki so za svoj uspeh zaslužni sami, saj bodo tako utrjevali prepričanje, da svoje uspehe in poraze kujemo sami. Ta del knjige lahko razumemo kot nazoren prikaz pomembnosti vsebine vrednot, ki so osrednje v neki družbi, ter hkratno kritiko prevladujočih ideoloških floskul.

Kljub uspešni ideološki legitimaciji obstoječega sistema pa v Delovni skupini Naročnike svarijo pred pretiranim bahanjem, razkazovanjem in nasiljem, saj bi to le povečalo jezo tistih, ki živijo v pomanjkanju. (Vseslovenske ljudske vstaje so po vsakem arogantnem in zaničljivem komentarju vladajočih na ulice pritegnile več ljudi.) V želji, da Naročniki ne bi delali takšnih napak, v Delovni skupini spišejo strategijo spopadanja z novimi političnimi gibanji. Naročnike opozorijo, da »ljudje, ki iskreno verjamejo v demokracijo /.../, ljudje, ki spoštujejo zakone in katerih vedenje je brezhibno, pomenijo za Neoliberalni elitistični model grožnjo, in to takšno, ki jo je treba jemati z vso resnostjo« (str. 148). Zato predlagajo infiltracijo provokatorjev, ki naj, na eni strani, podžigajo nasilje in tako zmanjšujejo legitimnost protestov ter, na drugi, izpodbijajo vsako odstopanje od »svobode izražanja«, »participacije« in »radikalne notranje demokratičnosti«. Prepričani so namreč, da je delno krivdo za zaton gibanja *Occupy* mogoče pripisati prav radikalni participatorni demokraciji, ki je onemogočila

zedinjenje glede kakršnihkoli zahtev. Predlagajo tudi podpihovanje »narcizma majhnih razlik«, da se onemogočita enotna protestniška fronta in skupen boj. Zadnji korak za ohranitev privilegirane položaja Naročnikov, če vse naštetu ne bi zadoščalo, naj bodo represivna sredstva – neubojna orožja, ki jih za ohranjanje miru in odvratanje od protestiranja uporablja policija. Iz strategije in priporočil Delovne skupine lahko razberemo, da avtorica odlično razume psihologijo množice in pozna razloge za protestiranje.

Za konec se vrnimo na začetek, na naslovno stran. Menim, da naslov *Kako zmagati v razredni vojni*, ni najbolj posrečen. Avtorica namreč razredni boj opredeljuje kot boj med bogatimi in revnimi, kar je precej nenatančno. Razreda namreč ne določa bogastvo posameznika, ampak razmerja, ki določajo dostop do produkcijskih sredstev, torej razmerja med lastniki in nelastniki. Knjiga kljub temu poda nekaj zanimivih iztočnic za teoretski razmislek o delovanju kapitalizma; z enim od njih se ukvarja tudi svetovnosistemska teorija (predvsem Giovanni Arrighi), gre pa za vprašanje kapitalističnih ciklov. Avtorica tako zapiše:

Prepričani smo, da lahko naši argumenti naletijo na odobravanje v nekaterih »rastočih« državah, kjer je kapitalizem veliko bolj nereguliran in kjer želje po bogastvu in moči niso poteptali ali jo utišali v številnih generacijah razsvetljenske propagande. Kitajska, ki ji ni treba prenašati bremen in zavor demokracije,

bi bila v tem pogledu lahko veliko bolj voljna sodelovati, kot si morda predstavljajo Naročniki. (str. 153–154)

Razlog, da Naročnikom predlaga to sodelovanje, je vedno manjša zmožnost absorpcije naraščajočih populacij znotraj obstoječih standardov. Zato je treba, če ne želijo spremembe sistema v svojo škodo, spremeniti same standarde.

Za teoretski razmislek je zanimiv tudi napotek Delovne skupine, ki bi mu po njenem mnenju Naročniki morali slediti: »Vse se mora spreminjati, da bi lahko vse ostalo enako.« (str. 149) Ta modrost je teoretsko produktivnejša, kot se zdi na prvi pogled, saj povzema nujnost nenehnega revolucioniranja sodobnih proizvodnih procesov. Operaisti so vedno poudarjali, da razredni boj potiska sistem v nenehno spreminjanje tehnične sestave delovne sile, saj je to edini odgovor na politično sestavo delavskega razreda in edini način ohranjanja moči in oblasti. Tako avtorica odpre nekatera pomembna teoretska vprašanja in spoznanja, čeprav njen diskurz ni teoretski. Kljub dobri analizi trenutnega stanja, ki je dostopna širšemu krogu bralstva, pa vendarle po mojem mnenju manjka kakšna udarna resnica. Na primer: »Dragi Naročniki, žal bo na dolgi rok vaš razred bodisi uničil planet bodisi izgubil. Druge možnosti ni.«